

การวิจัยและการค้นคว้าที่เกี่ยวข้อง

วิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจมากในปัจจุบัน เพราะเป็นวิชาที่ช่วยให้เข้าใจสภาพแวดล้อมใด ๆ ของโลก ของทวีป ของประเทศ และของท้องถิ่นที่เราอาศัยอยู่ อันเป็นแนวทางให้เราสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง เมื่อเกิดปัญหาหรืออุปสรรคก็นำเอาความรู้ทางภูมิศาสตร์เขาช่วยแก้ปัญหา อันนำความเจริญก้าวหน้าและความสุขสมบูรณ์มาสู่สังคม

จากความสำคัญของวิชาภูมิศาสตร์ที่กล่าวมาแล้ว จึงทำให้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางด้านภูมิศาสตร์เกิดขึ้น ซึ่งพอจะนำมากล่าวได้ดังนี้ คือ

ในปี พ.ศ. 2499 สิริมา วรยิ่งยง¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "โครงการจัดและดำเนินการสอนวิชาภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์แผนใหม่" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะปรับปรุงวิธีการสอนวิชาภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์ ในชั้นมัธยมให้เป็นที่น่าสนใจ และเกิดความเพลิดเพลินแก่นักเรียน การวิจัยครั้งนี้ สิริมา วรยิ่งยง ได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับมา สำคัญของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า แนวการสอนแผนใหม่จะช่วยให้การเรียนวิชาภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์ สนุกสนานขึ้นกว่าที่จะให้นักเรียนเป็นฝ่ายนั่งฟัง โดยครูเป็นฝ่ายอธิบายแต่ผู้เดียว ฉะนั้นหากจัดการสอนตามแผนใหม่โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยการให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็น มีการซักถามหรือค้นหาคำตอบเองโดยการศึกษาค้นคว้า เดินทางไปทัศนศึกษา โดยครูคอยเป็นที่เลี้ยง คอยให้ความช่วยเหลือ

---

¹สิริมา วรยิ่งยง, "โครงการจัดและดำเนินการสอนวิชาภูมิศาสตร์ - ประวัติศาสตร์แผนใหม่" (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์บัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2499)

มากกว่าครูทำเสียเองทุกอย่าง การสอนแผนใหม่ก็จะบรรลุผลมากกว่าแต่ก่อน

ในปี พ.ศ. 2504 สมศรี สุวรรณนิษฐ์² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจ
อุปการณ์การสอนวิชาสังคมศึกษา ในโรงเรียนรัฐบาลส่วนกลาง ประจำปี 2504" โดยมี
วัตถุประสงค์เพื่อสำรวจอัตราส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนกับอุปการณ์การสอนวิชาสังคมศึกษา
ตลอดจนการศึกษา ทัศนคติ ปัญหา และอุปสรรคในการใช้อุปการณ์การสอนวิชาสังคมศึกษา
เพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงการใช้อุปการณ์การสอนวิชาสังคมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่ง
สมศรี สุวรรณนิษฐ์ ได้ดำเนินการวิจัย โดยการออกแบบสอบถามไปยังครูโรงเรียน
รัฐบาล 9 แห่ง ผลของการวิจัยปรากฏว่า จำนวนและชนิดของอุปการณ์การสอนยังไม่เพียงพอ
ครูที่สอนส่วนใหญ่ขาดความพร้อม ไม่มีความสามารถในการสร้างและการใช้อุปการณ์
การสอนได้อย่างเหมาะสม จากนั้น สมศรี สุวรรณนิษฐ์ ได้ขอเสนอแนะว่า กระทรวง
ศึกษาธิการควรจัดให้มีการสัมมนา และเปิดอบรมวิชาโสตทัศนศึกษาให้แก่ครูที่สอนสังคมศึกษา
นอกจากนั้นทางโรงเรียนควรจัดงบประมาณและบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูในการ
สร้างและการใช้อุปการณ์ในการสอน เพื่อช่วยส่งเสริมให้ครูเกิดทัศนคติที่ดีต่อการใช้อุปกรณ์
ประกอบการสอน ส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตภูมิภาคทุกแห่งควรมีศูนย์วัสดุกลาง โดยอาจ
จัดตั้งขึ้นตามวิทยาลัยครู เพื่อเป็นแหล่งให้โรงเรียนอื่น ๆ สามารถนำไปศึกษาหรือยืมใช้ได้

ในปี พ.ศ. 2505 อารีรัตน์ ศุกเมธี³ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษา-
ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์นอกสถานที่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนคร
ธนบุรี" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาดังวิธีการที่ทำให้การศึกษาวิชาภูมิศาสตร์ - ประวัติ
ศาสตร์นอกสถานที่เป็นผลต่อนักเรียนมากที่สุด อันเป็นการแก้ทัศนคติที่ผิด ๆ ของคนทั่วไป

000825

²สมศรี สุวรรณนิษฐ์, "การสำรวจอุปการณ์การสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน
รัฐบาลส่วนกลาง ประจำปี 2503" (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์บัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย, 2504)

³อารีรัตน์ ศุกเมธี, "การศึกษาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์นอกสถานที่ของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนครธนบุรี" (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์บัณฑิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2505)

เกี่ยวกับความมุ่งหมายของการศึกษานอกสถานที่ ตลอดจนการสนับสนุนให้การเรียนการสอน
 แผนใหม่ได้ผลดียิ่งขึ้น การวิจัยครั้งนี้ อาวีรัตน์ ศุภเมธี ได้ส่งแบบสอบถามนักเรียน ทั้ง
 โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสาธิต รวม 8 แห่ง ผลปรากฏว่า
 นักเรียนส่วนมากเคยไปศึกษานอกสถานที่เพียงปีละครั้ง หรือไม่เคยไปเลย การจัดไป
 ศึกษานอกสถานที่นักเรียนที่ร่วมไปด้วยทุกครั้งมีมากถึงร้อยละ 90 มีเป็นส่วนน้อยที่ไม่เคย
 ไปด้วยเลย ระยะเวลาที่ไปศึกษานอกสถานที่นั้น ไปกลับวันเดียว ทำให้นักเรียนไม่มี
 โอกาสศึกษาสถานที่นั้นอย่างทั่วถึง เพราะมีเวลาน้อย นักเรียนร้อยละ 70 ต้องการให้
 โรงเรียนจัดการศึกษานอกสถานที่เพิ่มขึ้น การประเมินผลของโรงเรียนเกี่ยวกับการศึกษา
 นอกสถานที่มักให้นักเรียนเขียนรายงานเท่านั้น อย่างไรก็ตาม อาวีรัตน์ ศุภเมธี ได้ให้
 ข้อเสนอแนะไว้ว่า ในการที่จะพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่แต่ละครั้ง จะต้องให้
 นักเรียนทราบความมุ่งหมายอย่างชัดเจน โดยอาจจัดให้มีการปฐมนิเทศเกี่ยวกับสถานที่ที่
 จะไปเสียก่อน ส่วนการที่จะจัดให้ใครก็เพียงใครนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทั้งฝ่าย
 ครูและนักเรียน โดยการกำหนดระยะเวลาและเวลาให้พอเหมาะ เพื่อนักเรียนจะได้ศึกษา
 อย่างทั่วถึง การควบคุมเรื่องเวลา ครูต้องพยายามให้นักเรียนตรงต่อเวลา สำหรับ
 ความปลอดภัย ครูต้องพยายามควบคุมไม่ปล่อยให้เกิดการประมาทเกี่ยวกับเรื่องพาหนะ
 โดยสาร ถ้ากระทรวงศึกษาธิการมีบริการรถโดยสารโดยคิดค่าเช่ารถ หรือมีคณะนักควรตั้ง-
 สมาคมท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาแบบในประเทศอังกฤษ ซึ่งมีสมาคมเรียกว่า "The School
 Journey Association" ก็จะช่วยให้การศึกษานอกสถานที่ดำเนินไปด้วยดียิ่งขึ้น
 ต่อมา ในปี พ.ศ. 2506 ภัทรพร ทิพย์รักษา⁴ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความ
 ช่วยเหลือทางค่านิชาการที่ครูสอนสังคมศึกษาต้องการ" ทำการวิจัยโดยการส่งแบบ
 สอบถามไปยังครูที่สอนสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และปีที่ 5 ของโรงเรียนรัฐบาล

⁴ภัทรพร ทิพย์รักษา, "ความช่วยเหลือทางค่านิชาการที่ครูสอนวิชาสังคม
 ศึกษาต้องการ" (วิทยานิพนธ์ คุรุศาสตรบัณฑิต คณะคุรุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2506)

และโรงเรียนราษฎร์ ประเภทละ 18 โรงเรียน ผลของการวิจัยปรากฏว่า ครูวิชา
 สังคมศึกษา มีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการทำหลักสูตรและประมวลการสอนวิชา-
 สังคมศึกษา เพื่อจะได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่ต้องการให้
 มีการอบรมวิชาสังคมศึกษาปีละครั้ง และเต็มใจฟังและปฏิบัติตามคำแนะนำของศึกษา-
 นิเทศก์ และครูเห็นว่าควรปรับปรุงแก้ไขหนังสือแบบเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ครู
 สังคมศึกษายังได้เสนอให้ศึกษานิเทศก์จัดทำเอกสารที่เป็นศูนย์รวมข่าวให้ความรู้ และ
 ทบปัญหาทางวิชาสังคมศึกษาแจกแก่โรงเรียน และควรมีการจัดห้องสังคมศึกษาใน-
 โรงเรียน เพื่อสะดวกในการสอนและการเก็บอุปกรณ์ นอกจากนี้ ภัทรพร ทิพย์รักษา
 ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ครูสอนสังคมศึกษาควรมีชั่วโมงสอนไม่เกินสัปดาห์ละ 14 ชั่วโมง
 เพื่อจะได้มีเวลาเหลือสำหรับเตรียมการสอนและการค้นคว้าเพิ่มเติม

ในปีเดียวกัน พรวามาส ทัตตานนท์⁵ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการ
 เรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 1 - 2" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะค้นหาปัญหา
 ที่แท้จริงพร้อมทั้งสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาของการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียน ชั้น
 มัธยมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 2 เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรและ
 การสอนของครู ผลของการวิจัยพบว่า นักเรียนเบื่อหน่ายบางวิชาในหมวดสังคมศึกษา
 เพราะหลักสูตรใช้หลักสูตรแบบวิชาย่อย ทำให้ความเกี่ยวพันกันมีน้อย ปัญหาอีกอย่าง
 คือ ปัญหาดานการขาดอุปกรณ์ทำให้การเรียนไม่ได้ผล นักเรียนส่วนมากชอบวิชาประวัติ
 ศาสตร์มากที่สุดเพราะได้คะแนนดี นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ชอบวิชาหน้าที่พลเมือง เพราะ
 สอบได้คะแนนไม่ดี การสอบได้คะแนนไม่ดีก็เพราะนักเรียนไม่เข้าใจสิ่งที่อาจารย์สอน
 อย่างไรก็ตาม วิชาศีลธรรมและวิชาภูมิศาสตร์นักเรียนชอบปานกลาง ไม่มีวิชาใดใน-
 หมวดสังคมศึกษาที่นักเรียนตอบว่าไม่ชอบเลย อย่างไรก็ตาม พรวามาส ทัตตานนท์ ได้

⁵พรวามาส ทัตตานนท์, "ปัญหาการเรียนวิชาสังคมของนักเรียน ชั้นมัธยม
 ศึกษาปีที่ 1 และ 2" (วิทยานิพนธ์ คุรุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา
 วิทยาลัย, 2506)

โทษเสนอแนะไว้ว่า ครูควรปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ ทั้งด้านเนื้อหาและวิธีสอน การสอนควรให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวเนื่องกัน ครูควรชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาที่จะนำไปใช้ในชีวิตจริง ๆ ครูต้องพยายามให้การสอนเป็นที่น่าสนใจและเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน นอกจากนี้ครูยังควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรขึ้น เช่น ชุมนุมสังคมศึกษา หาหนังสือประกอบมาให้ให้นักเรียนได้อ่านดู ส่วนทางด้านกระทรวงศึกษาธิการ ก็ควรปรับปรุงหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาให้เหมาะสมกับความสนใจ และความสามารถของนักเรียนแต่ละระดับชั้น ควรจัดให้มีการอบรมครูทุกปี เพื่อชี้แจงนโยบายการสอนให้อยู่ในแนวเดียวกัน

ในปี พ.ศ. 2507 วัน เดชพิชัย⁶ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนประถมศึกษาบางโรงเรียนในภาคการศึกษา 1" โดยการใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดสอบเพื่อหาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนประชาบาลและโรงเรียนเทศบาล 10 โรงเรียน ใช้ประชากรที่เป็นนักเรียน 514 คน ผลจากการวิจัยพอสรุปได้ คือ

1. นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ในด้านความจำ ความเข้าใจ เหตุผล และการนำเอาความรู้ไปใช้ ทั้งสี่ด้านไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก และระดับผลสัมฤทธิ์ไม่สูงหรือต่ำจนเกินไป

2. ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ ทั้ง 4 ด้าน สัมพันธ์กันเองสูงพอ ๆ กัน ค่าสหสัมพันธ์อยู่ในพิสัย .4 - .5

3. ผลสัมฤทธิ์ด้านความเข้าใจส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งหมดสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ด้านความจำ การนำไปใช้ และเหตุผล

4. เนื้อหาในหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2503 ในวิชาสังคมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ค่อนข้างมากสำหรับนักเรียน

⁶วัน เดชพิชัย, "ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนประถมศึกษาบางโรงเรียนในภาคการศึกษา 1" (ปริญญาเนพนธการศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา, 2507)

5. เนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทย ง่ายกว่าเนื้อหาเกี่ยวกับแผนที่ ทรัพยากร ธรรมชาติ โลก และประเทศใกล้เคียง

6. คำนความจำ เด็กชายมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์สูงกว่าเด็กหญิง แต่เด็กที่มีอายุต่างกัน และเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ไม่ต่างกัน

7. คำนความเข้าใจและเหตุผล เด็กชายและเด็กหญิงมีอายุต่างกัน มาจากครอบครัวที่ต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์คำนความเข้าใจ และเหตุผล ไม่แตกต่างกัน

8. คำนการนำความรู้ไปใช้ เด็กผู้ชายมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงกว่าเด็กผู้หญิง และเด็กที่มาจากครอบครัวมีอาชีพคำนบริการ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงที่สุด

9. คำนความจำ ความเข้าใจ เหตุผล และการนำไปใช้ รวมแล้วเด็กผู้ชายมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าเด็กผู้หญิง

10. การเปรียบเทียบเรื่อง เพศ อาชีพ ของบิดามารดา สัมฤทธิ์ผลในการเรียนทั้ง 4 คำนแตกต่างกัน

11. ส่วนการเปรียบเทียบระหว่างเพศ อายุ ของเด็กไม่ทำให้สัมฤทธิ์ผลของการเรียนแตกต่างกัน

ในปี พ.ศ. 2508 จิตบุญรวม เผ่าวัฒนา⁷ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการสอนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการสอนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสายสามัญว่า มีอะไรบ้างและมากน้อยเพียงใด ในการดำเนินการวิจัยได้ส่งแบบ

---

⁷จิตบุญรวม เผ่าวัฒนา, "การสำรวจปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการสอนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ คุรุศาสตรมหาบัณฑิต คณะบัณฑิต-วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508)

สอบถามไปยังครูและนักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนสาธิต และโรงเรียนในโครงการปรับปรุงของกรมวิสามัญศึกษา ในจังหวัดพระนคร ๓๓ โรงเรียน จำนวนประชากร 400 คน เป็นครู 100 คน ใน 20 โรงเรียน คือโรงเรียน รัฐบาล 8 โรงเรียน โรงเรียนราษฎร์ 8 โรงเรียน โรงเรียนสาธิต 2 โรงเรียน และโรงเรียนในโครงการปรับปรุงของกรมวิสามัญศึกษา อีก 2 โรงเรียน ส่วนประชากร ที่เป็นนักเรียน 300 คน ใน 12 โรงเรียน เป็นโรงเรียนรัฐบาล 4 โรงเรียน โรงเรียน ราษฎร์ 4 โรงเรียน โรงเรียนสาธิต 2 โรงเรียน โรงเรียนในโครงการปรับปรุงของ กรมวิสามัญศึกษา 2 โรงเรียน ผลของการวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่า วิธีสอนของครูยังไม่มี ประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะโรงเรียนขาดอุปกรณ์ มีก็เป็นของไม่ทันสมัย ครูมีชั่วโมง มาก ไม่มีเวลาเตรียมการสอน อุปกรณ์การสอน การสอนของครูไม่มีกิจกรรมที่นักเรียน มีส่วนร่วม นักเรียนไม่มีโอกาสฝึกทักษะ โรงเรียนมีหนังสือสำหรับคนความน้อยมาก ไม่มี การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โรงเรียนส่วนน้อยมีชุมนุมสังคมศึกษา จัดบุญรวม เฝ้าวิชนา ไคเสนอแนะไว้ว่า การปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาให้ดีขึ้น จำเป็นต้องอาศัยความ ร่วมมือจากหลายฝ่าย คือตัวครูต้องหาทางปรับปรุงบุคลิกภาพและวิธีสอนให้ดียิ่งขึ้น หมั่น ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ทางคานกระทรวงศึกษาธิการ ก็จะต้องจัดอบรมครูปรับปรุงหลัก สูตร ประมวลการสอนและแบบเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น คานโรงเรียนก็ต้องให้ความช่วย เหลือในการจัดบริการต่าง ๆ ให้แก่ครูโดยการจัดหาหนังสือสำหรับคนควา จัดหาอุปกรณ์ การสอนตลอดจนส่งเสริมให้ครูมีความรู้เพิ่มขึ้นทุกวิถีทาง

ในปี พ.ศ. 2509 พาณี แสงกิจ⁸ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษา และทัศนของครูและนักเรียน

⁸พานี แสงกิจ, "แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาใน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509)

เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาให้ดีขึ้น ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูโรงเรียนรัฐบาลทั้งโรงเรียนชายโรงเรียนหญิง และโรงเรียนสหศึกษาในจังหวัดพระนคร รวม 18 โรงเรียน จำนวนประชากร 728 คน ครู 51 คน และนักเรียน 677 คน ผลของการวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่าครูและนักเรียนส่วนมากมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษา แต่ครูบางคนมีปัญหาส่วนตัวเกี่ยวกับรายได้ของประหยัด ค่าการสอนของครูยังไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากครูสอนมากชั่วโมงเกินไป และต้องสอนหลายวิชา มีงานพิเศษต้องทำอีกมาก และนักเรียนในความรับผิดชอบมีจำนวนมาก ทำให้ครูมีเวลาเตรียมการสอนน้อย เกี่ยวกับอุปกรณ์ ครูต้องใช้เงินส่วนตัวซื้อหาอุปกรณ์มาใช้เอง เพราะอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ค่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรผู้บริหารให้ความสำคัญร่วมมือปานกลาง ทางคานาอุปกรณ์ของนักเรียนไม่เห็นความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา อันเป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรม และที่สำคัญนักเรียนเองขาดความสนใจและมองไม่เห็นความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา

ความคิดเห็นของครูและนักเรียน เห็นว่าหลักสูตร คะแนน และเวลาสอนสังคมศึกษาไม่สมดุลกัน แบบเรียนก็ไม่เหมาะสม เนื้อหา ภาษา รูปร่าง กระดาษที่ใช้พิมพ์ และภาพประกอบ โรงเรียนส่วนมากมีห้องสมุด แต่ขาดหนังสือสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติม มีน้อยโรงเรียนที่มีห้องสังคมศึกษาและพิพิธภัณฑ์สังคมศึกษา เกี่ยวกับการวัดผลการสอน ครูเข้าใจความมุ่งหมายดี ทั้งครูและนักเรียนชอบขอทดสอบแบบปรนัยและอัตนัยผสมกัน

ในปี พ.ศ. 2511 ประยูร คาศรี⁹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียน ป.กศ. ในโรงเรียนฝึกหัดครูและวิทยาลัยครูส่วนกลาง" โดยการส่งแบบสอบถามไปยังอาจารย์ผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ระดับ ป.กศ. ในโรงเรียน-

⁹ประยูร คาศรี, "ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียน ป.กศ. ในโรงเรียนฝึกหัดครูและวิทยาลัยครูส่วนกลาง" (ปริญญานพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา, 2511)

ฝึกหัดครูและวิทยาลัยครูในส่วนกลาง ผลของการวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียน ป.กศ. ในส่วนกลาง อยู่ในระดับปานกลาง และมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนด้านความเข้าใจสูงสุด รองลงมาได้แก่การนำไปใช้ และความจำตามลำดับ แต่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนหญิงและนักเรียนชายในวิชาภูมิศาสตร์ไม่มีความแตกต่างกัน แต่มีแนวโน้มให้เห็นว่านักเรียนหญิงมีทางจะเรียนวิชาภูมิศาสตร์ได้ผลสัมฤทธิ์สูงกว่าเด็กผู้ชาย อาจเนื่องจากเด็กหญิงมีความขยันมากกว่านักเรียนผู้ชาย และอีกอย่างหนึ่งในจำนวนผู้สอบคัดเลือกเข้าเรียนในวิทยาลัยครู ผู้หญิงสมัครเข้าเรียนมากกว่าผู้ชาย นักเรียนหญิงที่เข้าเรียนได้ ย่อมได้บุคคลที่เก่งกว่าผู้ชาย ประยูร คาศิริ ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า เนื้อหาของวิชาภูมิศาสตร์ ระดับ ป.กศ. ควรให้แจ่มชัดกว่าที่เป็นอยู่ ควรจัดเรียงลำดับเนื้อเรื่องเสียใหม่ เช่น ควรให้เรียนทางด้านธรรมชาติก่อน แล้วจึงไปเรียนทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่หลัง และด้านเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศและเมืองสำคัญ การคมนาคม ยังคลุมเครือไม่ชัดเจน ควรปรับปรุงเสียใหม่ และควรมีการทำคู่มือการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในระดับ ป.กศ. ด้วย ควรเพิ่มเวลาเรียนให้มากขึ้นกว่าที่มีอยู่เดิม ซึ่งมีอยู่เพียงสองชั่วโมงเท่านั้น

ในปี พ.ศ. 2513 คารา ปี่ปะปาล¹⁰ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาสัมฤทธิ์ผลในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสัมฤทธิ์ผลในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ในปีการศึกษา 2510 และ 2511 โดยการศึกษาจากคะแนนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สายสามัญ จำนวน 1900 คน ในปีการศึกษา 2510 และจำนวน 2050 คน ในปีการศึกษา 2511 โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างแห่งสัมฤทธิ์ผลระหว่างนักเรียน ปีการศึกษา 2510 กับปีการศึกษา 2511 ระหว่างโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนราษฎร์ ระหว่างโรงเรียนส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค และระหว่างนักเรียนหญิง และ

¹⁰คารา ปี่ปะปาล, "การศึกษาสัมฤทธิ์ผลในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513)

นักเรียนชาย ผลของการวิจัยปรากฏว่า สัมฤทธิ์ผลในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ในปีการศึกษา 2511 สูงกว่าปีการศึกษา 2510
นักเรียนโรงเรียนรัฐบาลมีสัมฤทธิ์ผลในการเรียนสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนส่วนภูมิภาค
นักเรียนชายมีสัมฤทธิ์ผลในการเรียนสูงกว่านักเรียนหญิง นักเรียนแผนกศิลป์มีสัมฤทธิ์ผล
ในการเรียนสูงกว่านักเรียนแผนกวิทยาศาสตร์และแผนกทั่วไป นักเรียนภาคเหนือ ภาค
กลาง ภาคใต้ มีสัมฤทธิ์ผลในการเรียนไม่แตกต่างกัน และนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ มีสัมฤทธิ์ผลในการเรียนต่ำกว่าภาคอื่น ๆ จากผลการวิจัยอันนี้ คารา ทีปะปาด
ได้เสนอแนะว่าควรมีการวิจัยถึงสาเหตุของความแตกต่างของสัมฤทธิ์ผลในการเรียนวิชา
ภูมิศาสตร์ต่อไป

ในปีเดียวกันนี้เอง จารีย์ จิตนุสนธิ¹¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอน
วิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนครธนบุรี" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ
ศึกษาปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนครธนบุรี เพื่อเป็น
แนวทางในการเสนอแนะข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาภูมิศาสตร์ให้ดียิ่งขึ้น
โดยการส่งแบบสอบถามไปยังประชากร โรงเรียนรัฐบาลในสวนกลาง 33 โรงเรียน ผล
ของการวิจัยปรากฏว่า ครูที่สอนส่วนมากสำเร็จชั้นปริญญาตรี สอนมานานประมาณ 8 ปี
ครูที่สอนชอบสอนวิชาภูมิศาสตร์ มีการเตรียมการสอนอย่างดี การสอนส่วนมากใช้แบบ
บรรยาย และใช้อุปกรณ์ประกอบการสอน โรงเรียนส่วนมากขาดอุปกรณ์การสอนและตำรา
ที่ใช้ในการศึกษาคนควา ครูสอนภูมิศาสตร์จึงเสนอแนะให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณา
ปรับปรุงหลักสูตร ประมวลการสอน คู่มือครู และแบบเรียนให้ทันต่อเหตุการณ์ เกี่ยวกับ
การสอนนักเรียนส่วนมากต้องการให้เพิ่มชั่วโมงการสอนให้มากขึ้นกว่าเดิมในแต่ละสัปดาห์
จารีย์ จิตนุสนธิ ได้เสนอแนะไว้ว่า การปรับปรุงควรจะทำโดยหลายฝ่าย คือตัวครูของ

¹¹จารีย์ จิตนุสนธิ, "ปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นใน
จังหวัดพระนครธนบุรี" (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย, 2513)

ปรับปรุงวิธีสอนให้เหมาะสมกับสภาพสังคม หาทางปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอทุก ๆ ด้าน กระทรวงศึกษาธิการควรจัดให้มีการอบรมครูและจัดให้มีการนิเทศการศึกษาในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการสอนวิชาภูมิศาสตร์

ในปี พ.ศ. 2513 อมรา มนัสวานิช¹² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาปัญหาการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนรัฐบาล ในภาคการศึกษา 2" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและสถานะของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนรัฐบาลในภาคการศึกษา 2 เพื่อนำผลมาปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และความต้องการของครูและนักเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนต่อไป โดยการส่งแบบสอบถามไปยังประชากรในโรงเรียนรัฐบาล 18 โรงเรียน ประชากร 535 คน ผลของการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งในด้านส่วนตัวและด้านการสอน คือ ด้านอาชีพได้แก่ปัญหาเศรษฐกิจและความปลอดภัย ส่วนด้านการสอนขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากครูขาดคุณวุฒิ และไม่ได้รับการฝึกหัดเกี่ยวกับการสอนวิชาสังคมศึกษามาโดยเฉพาะ ขาดแหล่งอุปกรณ์ หนังสือคนควา ขาดวิทยากรที่คอยให้ความช่วยเหลือ และหลักสูตรส่วนใหญ่ไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม อมรา มนัสวานิช ได้เสนอแนะไว้ว่า กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันฝึกหัดครู และผู้บริหาร ควรให้ความช่วยเหลือแก่ครูในภาคการศึกษา 2 ให้มากขึ้น ควรเพิ่มบทเรียนบางตอนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ควรจัดตั้งศูนย์วัสดุอุปกรณ์สังคมศึกษาประจำภาคขึ้น ควรจัดอบรมครู จัดพิมพ์หนังสือคู่มือการเรียนการสอนสังคมศึกษาในภาคการศึกษา 2 ขึ้นโดยเฉพาะ ส่วนตัวครูก็ควรปรับปรุงตัวเองในด้านความรู้และวิธีสอน เพื่อให้การสอนได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

¹²อมรา มนัสวานิช, "การศึกษาปัญหาการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนรัฐบาลในภาคการศึกษา 2" (วิทยานิพนธ์ คุรุศาสตรมหาบัณฑิต คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513)

ในปี พ.ศ. 2513 จรุงญ์ คุณมี¹³ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาทั่วไปที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งในโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนรัฐบาล โดยการส่งแบบสอบถามไปยังผู้บริหาร และครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยปรากฏว่า เนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์คลุมเครือ และกว้างเกินไป อาจเนื่องจากครูไม่เข้าใจหลักสูตรดีพอักได้ เพราะครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ส่วนมากไม่เคยศึกษาหรืออบรมเกี่ยวกับวิชาภูมิศาสตร์เพียงพอ ใช้อุปกรณ์ไม่เป็น จรุงญ์ คุณมี จึงเสนอแนะไว้ว่า ศึกษานิสเทศก์หรือผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องที่เข้าใจเกี่ยวกับวิชาภูมิศาสตร์ช่วยกันอบรมชี้แจงตามโอกาส จะช่วยให้ครูสอนวิชาภูมิศาสตร์เข้าใจขอบข่ายของวิชานี้ดีขึ้น

และในปี 2513 มีชัย วรสายันท์¹⁴ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษานโยบายและอุปสรรคของครูอาจารย์ผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2512" โดยการส่งแบบสอบถามไปยังอาจารย์ผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ระดับ ป.กศ. ในวิทยาลัยครูทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูและอาจารย์ผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ส่วนมากมีความรู้ทั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป ซึ่งเคยเรียนวิชาสังคมศึกษาและวิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาเอก ปัญหาคนหลักสูตรพบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่สอนไม่ทัน การสอนของอาจารย์ขาดการวิจารณ์ จึงไม่รู้ว่าดีหรือไม่ดี อาจารย์มีภาระ

¹³จรุงญ์ คุณมี, "การศึกษาทั่วไปที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (ปริญญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา, 2513)

¹⁴มีชัย วรสายันท์, "การศึกษานโยบายและอุปสรรคของครูอาจารย์ผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2513" (ปริญญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา, 2513)

ค่านการสอนมากเกินไป ค่านอุปกรณ์การสอนกลุ่มอาจารย์หญิงเห็นความสำคัญของการใช้อุปกรณ์การสอนมากกว่าอาจารย์ชาย แต่อาจารย์หญิงมีปัญหาและอุปสรรคในการทำอุปกรณ์การสอนมากกว่าอาจารย์ชาย มีชัย วรรณชัยนที ได้เสนอแนะว่า เนื่องจากหลักสูตรยาวเกินไป อาจารย์ผู้สอนจึงควรเล่าเรื่องที่สอนไม่ทัน ให้นักเรียนฟังเพียงย่อ ๆ เพราะจะช่วยให้จบตามหลักสูตร นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนควรเข้าใจแนวการสอนในหลักสูตรประถมศึกษา โดยการร่วมมือกับหน่วยศึกษานิเทศก์ จัดสัมมนาอาจารย์ผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ เพื่อจะได้ปรับปรุงทุก ๆ ด้านให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าของโลก ผู้บริหารควรให้ความร่วมมือจัดอำนวยความสะดวก จัดหาอุปกรณ์ และจัดห้องภูมิศาสตร์ตลอดจนตำราสำหรับศึกษาค้นคว้าของอาจารย์ การจัดอาจารย์เขาสอนควรคำนึงถึงประสบการณ์ของแต่ละคน

ในปี พ.ศ. 2514 ปราณี หัตถ์ฉลาด¹⁵ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "โปรแกรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโปรแกรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และเพื่อเปรียบเทียบลักษณะการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนของโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงโปรแกรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการแจกแบบสอบถามส่งไปยังครู 110 คน ทั้งในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ผลของการวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่า การจัดโปรแกรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนรัฐบาล ส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกัน แต่ที่แตกต่างกันก็คือ ครูสังคมศึกษาโรงเรียนราษฎร์สอนทุกวิชาในหมวดสังคมศึกษา และต้องสอนวิชาสายอื่น ๆ ด้วย มากกว่าครูโรงเรียนรัฐบาล การวางโปรแกรมการเรียนการสอนโรงเรียนรัฐบาลประกอบด้วย หัวหนาสายวิชาสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษาร่วมกัน แต่โรงเรียนราษฎร์ส่วนใหญ่ครูสังคมศึกษาร่วมกันวางโปรแกรมเท่านั้น ก่อนโรงเรียน

¹⁵ปราณี หัตถ์ฉลาด, "โปรแกรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ คุรุศาสตรมหาบัณฑิต คณะคุรุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2514)

เปิดภาคต้นโรงเรียนรัฐบาลมีการจัดนิเทศเกี่ยวกับหลักสูตร จัดเตรียมวัสดุต่าง ๆ เพื่อให้พร้อมมากกว่าโรงเรียนราษฎร์

สำหรับการวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวกับปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ซึ่งมีผู้วิจัยพอจะนำมาศึกษาเป็นแนวทางประกอบการวิจัยครั้งนี้ คือ

ในปี ค.ศ. 1957 M. Louise Holland Dooley¹⁶ ได้สำรวจเนื้อหาของวิชาภูมิศาสตร์ ที่เห็นว่ามีสำคัญอันเป็นพื้นฐานทางคานภูมิศาสตร์ เพื่อจะนำเอาเนื้อหาเหล่านั้นมาบรรจุไว้ในหลักสูตรวิชาภูมิศาสตร์ของโรงเรียนในระดับชั้น 1 - 12 โดยการคัดเลือกเอาเนื้อหาของวิชาภูมิศาสตร์จากแบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์และวิชาสังคมศึกษา ตลอดจนเนื้อหาในนิตยสารภูมิศาสตร์และผลการวิจัยทางภูมิศาสตร์ หลังจากคัดเลือกหัวข้อเนื้อหาต่าง ๆ ใดแล้ว ก็สร้างแบบสอบถามส่งไปยังผู้มีความรู้ทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ศาสตราจารย์ทางภูมิศาสตร์ ศาสตราจารย์ทางสังคมศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู และนักภูมิศาสตร์อาชีพ ให้ตัดสินหัวข้อเนื้อหาเหล่านั้นตามที่ Dooley ได้เลือกไว้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้ลงความเห็น ว่า ควรจะจัดไว้ในหลักสูตรระดับใด โดยวางมาตรการประเมินผลเป็น 3 ชั้น คือ ไม่นำสำคัญ สำคัญปานกลาง และสำคัญมาก ส่วนตอนท้ายของแต่ละข้อ ได้เปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นด้วยว่า เพราะเหตุใด ผลปรากฏว่า จากเนื้อหาทั้งหมด 222 ข้อ ร้อยละ 90 ได้รับการพิจารณาให้จัดไว้ในหลักสูตรชั้น 1 - 12 แยกเนื้อหาตามความสำคัญ คือ สำคัญมาก ร้อยละ 42 และสำคัญปานกลาง ร้อยละ 44 การจัดเนื้อหาไว้แตกต่างกันเป็น 2 ฝ่าย คือ ศาสตราจารย์วิชาภูมิศาสตร์และสังคมศึกษา เห็นว่าควรจัดเข้าไว้ในระดับต้น ๆ คือ ประถมศึกษา แต่นักภูมิศาสตร์อาชีพ เห็นว่าควรจัดเอาไว้ในระดับมัธยมศึกษา เมื่อรวมความคิดเห็นกันแล้ว ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิศาสตร์เห็นว่า ร้อยละ สี่สิบเก้าของเนื้อหา ควรจัดไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา ส่วนที่เหลือร้อยละ ห้าสิบเอ็ด เห็นว่าควรจัดไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษา

¹⁶M. Louise Holland Dooley, "A Compilation and Validation of Basic Geographic Concepts for Inclusion in School Curricula from Grades One to Twelve," Dissertation Abstracts, Vol.17, No.10 (October, 1957), pp. 2243 - 2244.

ในปี ค.ศ. 1961 B.M. Casper¹⁷ ได้ศึกษาขอบข่ายของเนื้อหาในหลักสูตร วิชาภูมิศาสตร์แผนใหม่ ชั้น 4 ถึงชั้น 12 โดยมีวัตถุประสงค์จะรู้ว่าเนื้อหาที่จัดไว้ถูกต้อง ตรงกับจุดมุ่งหมายแค่ไหน และศึกษาว่าควรจัดเนื้อหาอย่างไร ให้มีความยืดหยุ่นเพียงพอ จึงจะเหมาะสมกับการพัฒนาของนักเรียน Casper ศึกษาโดยการรวบรวมผลการค้นคว้า การวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์แล้วศึกษาประสบการณ์ของครู จำนวน 266 คน จากโรงเรียน 149 โรงเรียน ใน 44 รัฐของสหรัฐอเมริกา และ 5 มณฑล ของแคนาดา ผลจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า เด็กชั้น 4 ถึงชั้น 12 ควรศึกษาวิชาภูมิศาสตร์ ภายภาพ ซึ่งเรียนเกี่ยวกับ ภูมิอากาศ อุณหภูมิ ดินแร่ และผลิตภัณฑ์ทางคานกสิกรรม ส่วน วิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาค ควรจะเรียนเรื่องต่าง ๆ จากไกล ๆ ทั่วไปก่อน แล้วจึงค่อยเรียน ทั่วๆ ไป เมื่อเรียนชั้นสูงขึ้น ทักษะภูมิศาสตร์เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ พวก แผนที่ ลูกโลก เกี่ยวกับระยะเวลาที่ใช้ในการสอน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรใช้ เวลา 150 นาทีต่อสัปดาห์ หรือร้อยละห้าสิบของเวลาสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นประถมศึกษา ส่วนในระดับมัธยมศึกษา ควรให้สอนสัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง ในการจัดของโรงเรียนสมัย ใหม่ หลักสูตรวิชาภูมิศาสตร์ควรให้เรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา และควร แยกออกไปเป็นวิชาหนึ่งต่างหาก การจัดควรคำนึงถึง วัย ทักษะ และความสนใจของ เด็กเป็นสำคัญ ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายควรเน้นไปทางคานภูมิศาสตร์ภายภาพ เศรษฐกิจและการเมือง เพราะจะช่วยให้เข้าใจสถานการณ์ของสิ่งแวดล้อมได้ดียิ่งขึ้น Casper ได้เสนอแนะว่า ถ้าจะให้การเรียนวิชาภูมิศาสตร์ได้ผลดี ครูควรมีคู่มืออธิบาย การใช้หลักสูตรเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์อย่างละเอียด

---

¹⁷B.M. Casper, "Scope and Sequence of Geographic Education in Modern School Curriculum Grade 4 through 12," The Journal of Geography, Vol. 50 (February, 1961), pp. 53 - 58.

ในปี ค.ศ. 1964 Robert Marshall Underwood¹⁸ ได้ทำการศึกษาว่า
 ทำไมโรงเรียนมัธยมในรัฐโคโลราโด ราว ๆ 74% ไม่จัดวิชาภูมิศาสตร์ไว้ในหลักสูตร
 โดยการส่งแบบสอบถามไปยังครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวนเกือบทั้ง
 หมดในรัฐโคโลราโด ตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนวิชาภูมิศาสตร์ จากการศึกษาครั้ง
 นี้ Underwood พบว่า นักบริหารและผู้จัดทำหลักสูตรไม่เห็นความสำคัญและคุณค่าของ
 วิชาภูมิศาสตร์ และผู้เจ้าหน้าที่ในการจัดโปรแกรมการเรียน มีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยว
 กับความสำคัญของวิชาภูมิศาสตร์ ทำให้มองไม่เห็นความสำคัญของวิชาภูมิศาสตร์ไป นอก-
 จากนี้ นักบริหารส่วนมากเห็นว่าวิชาภูมิศาสตร์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิชาสังคมศึกษา จึง
 สอนรวมกับวิชาสังคมศึกษาไม่ยอมแยกออกมาต่างหาก เพราะหากแยกออกมาจะทำให้เกิด
 การยุ่งยากในการจัดทำหลักสูตร จากการศึกษาครั้งนี้ นอกจากสาเหตุดังกล่าวแล้ว
 Underwood ยังค้นพบอีกว่า ในรัฐโคโลราโด ไม่มีสถาบันภูมิศาสตร์ชั้นสูงมากพอที่จะสนับสนุนให้โรงเรียนต่าง ๆ เห็นความสำคัญและคุณค่าของวิชาภูมิศาสตร์ ทางด้านครูสอนวิชา
 ภูมิศาสตร์ส่วนมากไม่มีความรู้ทางภูมิศาสตร์ที่จะถ่ายทอดให้เด็กได้มองเห็นคุณค่าและความ
 สำคัญของวิชาภูมิศาสตร์อย่างแท้จริง วิธีการจัดเอาวิชาภูมิศาสตร์ไปรวมกับวิชาอื่นใน
 หมวดสังคมศึกษา ทำให้มองไม่เห็นความสำคัญและคุณค่าของวิชาภูมิศาสตร์ลดลงไปอีก และ
 โรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐโคโลราโด จัดให้เด็กเลือกเรียนวิชาน้อย เด็กจึงไม่เห็นความ
 จำเป็นที่จะต้องไปเลือกเรียนวิชาภูมิศาสตร์ จึงเลือกเรียนเฉพาะวิชาที่เห็นว่าจำเป็นแก่
 ตัวเองจริง ๆ เท่านั้น จากการศึกษาครั้งนี้ Underwood ได้ขอเสนอแนะเกี่ยวกับการ
 การจัดหลักสูตรวิชาภูมิศาสตร์ โดยให้สถาบันการศึกษาระดับสูงในรัฐโคโลราโด เพิ่มเนื้อหา

---

¹⁸ Robert Marshall Underwood, "Factors Affecting the Exclusion of Geography from the Curriculum of Certain Colorado High Schools," Dissertation Abstracts, Vol. 25, No. 9 (March, 1965), pp. 5209 - 5210.

วิชา เพิ่มชั่วโมงการสอนวิชาภูมิศาสตร์ให้มากขึ้นกว่าเดิม นักภูมิศาสตร์อาชีพควรเข้าไปมีบทบาทกระตุ้นให้โรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐโคโลราโด เห็นความสำคัญ และเปิดสอนวิชาภูมิศาสตร์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น วิทยาลัยต่าง ๆ ควรเตรียมนิสิตที่จะไปสอนให้เรียน-วิชาภูมิศาสตร์อย่างน้อยคนละ 3 แขนง ส่วนทางคานนักบริหารและผู้บริหารหลักสูตร ควรมาศึกษาคุณค่าและลักษณะของวิชาภูมิศาสตร์ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อจะได้นำไปประกอบการพิจารณาทำหลักสูตร

ในปี ค.ศ. 1965 Dennis R. Carmichael¹⁹ ได้ทดลองสอนทักษะในการอ่านแผนที่และความเข้าใจในวิชาภูมิศาสตร์ โดยใช้นักเรียน 352 คน แบ่งเป็นสองพวก ใช้วิธีสอนสองวิธี โดยมีจุดมุ่งหมายจะทดสอบดูว่า วิธีการสอนแบบใดจะดีกว่ากัน การดำเนินการทดลอง Carmichael แบ่งเด็กเป็นสองพวก พวกแรกเรียกกลุ่มทดลอง (Experimental group) ใช้การสอนแบบหน่วย โดยสอนย่ำให้นักเรียนเกิดความรู้ทางภูมิศาสตร์ รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล สัมพันธ์กับชีวิต รู้จักสรุปความคิดเห็นต่าง ๆ สอนให้รู้จักคิดมากกว่ามีความรู้จากตำราอย่างเดียว ส่วนอีกพวกเรียกกลุ่มควบคุม (Control group) สอนโดยการยัดเอาแบบเรียนเป็นหลัก สอนเพื่อให้เกิดความรู้ตามแบบเรียนหรือตามความที่ครูสอนเป็นสำคัญ ในการทดลองครั้งนี้ Carmichael ได้ทดสอบเป็นสองระยะ คือ ระยะแรกทดสอบความรู้พื้นฐานก่อนลงมือสอนโดยใช้ขอทดสอบแบบมาตรฐาน (Standardize Test of Intelligence) เพื่อทดสอบเชาว์ และผลสัมฤทธิ์ในการอ่านระยะที่สอง หลังจากดำเนินการสอนไปแล้ว 14 สัปดาห์ จึงทดสอบการอ่านแผนที่มาตรฐาน และทดสอบปากเปล่าในเรื่องความเข้าใจทางภูมิศาสตร์ ผลปรากฏว่า กลุ่มทดลอง (Experimental group) มีทักษะในการอ่านแผนที่แล้วคล่อง และมีความเข้าใจเนื้อหา

---

¹⁹Dennis R. Carmichael, "Developing Map Reading Skills and Geographic understandings by Means of Conceptual Teaching Methods," Dissertation Abstracts, Vol. 26, No. 2 (June, 1966), P. 7176.

ของวิชาภูมิศาสตร์ดีกว่ากลุ่มควบคุม (Control group) Carmichael ได้สรุปผลการทดลองไว้ว่า การใช้การสอนแบบที่ให้นักเรียนรู้จักคิดค้นหาเหตุผลด้วยตัวเอง จะทำให้นักเรียนเกิดทักษะในการอ่านแผนที่และมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์ได้ นักเรียนที่สอนให้รู้จักคิดจะทำให้อยากรู้อยากเรียนในสิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีก แม้จะเป็นความรู้ภูมิศาสตร์ในชั้นสูง ๆ ก็ไม่รู้สึกเบื่อหน่าย อย่างพวกที่เรียนเนื้อหาตามแบบเรียนเพื่อให้อ่านอย่างเดียว จะรู้สึกเบื่อหน่ายและเข้าใจได้น้อย

ในปี ค.ศ. 1965 Ann Rorem Watts²⁰ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าทดลองสอนเด็กนักเรียนในชั้นประถมปีที่ 6 โดยเลือกเด็กที่มีความสามารถและมีลักษณะอย่างเดียวกัน (Homogenous Group) เป็นกลุ่มสำหรับทดลอง โดยจัดเด็กเป็น 5 กลุ่ม แล้วให้ครูคนเดียวกันเป็นผู้ดำเนินการสอนตามวิธีการสอนวิชาภูมิศาสตร์ 5 วิธี คือ การบอกเล่าและบรรยาย (Verbal definitions) การใช้รูปภาพเป็นอุปกรณ์การสอน (Photographs) การใช้ฟิล์มสตริปเป็นอุปกรณ์การสอน (Filmstrips) การใช้ภาพวาดโครงร่างเป็นอุปกรณ์การสอน (Diagram drawings) และการใช้รูปหุ่น (Three dimensional models) เป็นอุปกรณ์การสอน เนื้อหาที่เป็นเรื่องการเรียนรู้คำศัพท์ทางภูมิศาสตร์ โดยการทดลองสอนสองสัปดาห์ แล้วทดสอบด้วยแบบสอบถามชุดเดียวกัน ผลปรากฏว่า การสอนแบบที่ใช้ภาพวาดโครงร่างที่ทำขึ้นเป็นอุปกรณ์การสอน มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้คำต่าง ๆ ของวิชาภูมิศาสตร์ สูงกว่ากลุ่มการสอนแบบที่ใช้รูปภาพเป็นอุปกรณ์การสอน และกลุ่มการสอนใช้แบบบรรยายแต่เพียงอย่างเดียว ส่วนกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบใช้ฟิล์มสตริปเป็นอุปกรณ์การสอนมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่ากลุ่มการสอนแบบบรรยายอย่างเดียว

---

²⁰Ann Rorem Watts, "Conceptual Clarification of Certain Geographic Terms Through the Use of Five Presentation Modes," Dissertation Abstracts, Vol. 26, No. 3 (September, 1965), P.1519.

Watts ได้สรุปไว้ว่า การสอนวิชาภูมิศาสตร์นั้น ถ้าครูใช้อุปกรณ์ที่เป็นของจริงมาประกอบการสอนแล้ว ย่อมทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ค่าต่าง ๆ ในวิชาภูมิศาสตร์ได้เร็วกว่า และมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูง เพราะการสอนแบบใช้อุปกรณ์ช่วยให้เกิดความเข้าใจและมองเห็นภาพของจริงด้วย ทำให้มีความเข้าใจได้ดีและเร็ว

ในปี ค.ศ. 1966 James Richard Bemis²¹ ได้ศึกษาถึงการจัดวิชาภูมิศาสตร์เข้าไว้ในหมวดสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาว่าเหมาะสมหรือไม่เพียงใด โดยการส่งแบบสอบถามไปยังส่วนการศึกษาของรัฐของทุก ๆ เมืองในสหรัฐอเมริกา ที่มีพลเมืองตั้งแต่ 100,000 คนหรือมากกว่า และสุ่มเอาจากเมืองที่มีพลเมืองตั้งแต่ 50,000 คนถึง 100,000 คน และเมืองที่มีพลเมือง 10,000 คน ถึง 50,000 คน มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า เนื้อหาของวิชาภูมิศาสตร์ที่จัดไว้ในหลักสูตรไม่มีความสัมพันธ์กัน เนื้อหาต่าง ๆ เหล่านั้นของวิชาภูมิศาสตร์ นักภูมิศาสตร์อาชีพมีความเห็นว่า ยังไม่เหมาะสม ทางคณาจารย์สอนวิชาภูมิศาสตร์ ส่วนมากได้รับการฝึกฝนอบรมเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ยังไม่เพียงพอ จึงสอนวิชาภูมิศาสตร์ไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร จากการศึกษาครั้งนี้ Bemis ได้เสนอแนะไว้ว่า การสอนวิชาภูมิศาสตร์ควรจัดสอนโดยเฉพาะไม่ควรไปรวมสอนกับวิชาอื่น การสอนในระดับประถมศึกษาควรเน้นในเรื่องที่ตั้งของชุมชน ของเมือง ของรัฐ และของประเทศ เป็นสำคัญ ไม่ควรสอนอะไรให้ละเอียดจนเกินไป อุปกรณ์การสอนก็ควรหามาจากในท้องถิ่นนั้น ๆ นอกจากนั้นควรส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสทำการศึกษาค้นคว้าและทำกิจกรรมบางตามสมควรในคานภูมิศาสตร์ ขณะเดียวกันทางคานสถาบันฝึกหัดครูทุกระดับ ควรจัดให้มีการฝึกและอบรมครูที่จะไปสอนวิชาภูมิศาสตร์ให้รอบรู้ในสิ่งต่าง ๆ ใหม่มากยิ่งขึ้น เพื่อจะได้เป็นครูที่มีสมรรถภาพในการออกไปสอนวิชาภูมิศาสตร์

---

²¹ James Richard Bemis, "Geography in the Elementary School Social Studies Program," Dissertation Abstracts, Vol. 27, No. 4 (October, 1966), pp. 989 - 990.

ในปี ค.ศ. 1968 James Vaughn Cotton²² ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในรัฐแมริแลนด์ ซึ่งเป็นรัฐที่มองเห็นความสำคัญของวิชาภูมิศาสตร์และได้บรรจุเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์เข้าไว้ในหลักสูตรมาก Cotton ได้ศึกษาโดยการส่งแบบสอบถามไปยังครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาของรัฐแมริแลนด์ เพื่อศึกษาถึงประสบการณ์ของครูว่า เคยเรียนวิชาภูมิศาสตร์วิชาใดมาแล้วบ้าง ส่งแบบสอบถามไปยังครูภูมิศาสตร์ 153 คน ได้รับคืนมา 109 คน จากครูภูมิศาสตร์ในปีการศึกษา 1964-1965 ซึ่งได้รับประกาศนียบัตรทางภูมิศาสตร์มาแล้วทั้งสิ้น จากผลของการศึกษาค้นพบว่า การเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์จะได้ผลดีหากมีการแต่งตั้งผู้มีความรู้ทางภูมิศาสตร์ให้เป็นผู้อำนวยการสอนประจำรัฐ เพื่อเป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดหลักสูตร การทำโครงการสอนในระดับมัธยมศึกษา และเป็นผู้คอยติดตามแนะนำในการสอนของครู จัดศูนย์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของครูวิชาภูมิศาสตร์ และที่สำคัญที่สุดก็คือ ครูที่จะสอนภูมิศาสตร์ต้องเป็นผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรทางภูมิศาสตร์เท่านั้น เพราะจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ และเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะจัดครูซึ่งมีความสามารถทางด้านวิชาอื่น ๆ มาสอนวิชาภูมิศาสตร์ เพราะจะทำให้การสอนเกิดมีปัญหามากกว่าบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

ในปีเดียวกัน Walter F. Koch²³ ได้ทำการศึกษาเพื่อสำรวจหลักสูตรวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นระดับวิทยาลัยของรัฐอะลาบามา ซึ่งกองการวิจัยประจำรัฐได้กำหนดให้

---

²²James Vaughn Cotton, "The Status of Public Senior High School Geography in Maryland 1964 - 1965," Dessertation Abstracts, Vol. 30, No. 3 (September, 1969), P. 924.

²³Walter F. Koch, "Geography Programs in the Junior College," The Journal of Geography, Vol. 67, No. 3 (March, 1969), pp.154-155.

นิสิตต้องเรียนวิชาภูมิศาสตร์ 4 วิชาด้วยกัน คือ ภูมิศาสตร์กายภาพ ภูมิศาสตร์ทวีปอเมริกา
 เหนือ ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ และหลักภูมิศาสตร์เศรษฐกิจของโลก ศึกษาว่า ทั้ง
 4 วิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร วิชาใดได้รับความนิยมมากที่สุด โดยการส่งแบบสอบถามไป
 ถามความคิดเห็นยังวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของรัฐและของเอกชน ผลของการศึกษา-
 ปรากฏว่า วิชาที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือวิชาภูมิศาสตร์กายภาพ ซึ่งถือว่าเป็นวิชาพื้น
 ฐานของวิชาภูมิศาสตร์ และภูมิศาสตร์ทวีปอเมริกาเหนือ